

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ТВОРЧОСТІ

Роксолана ФУР

менеджер мистецтва

СИМПОЗИУМИ ГУТНОГО СКЛА У ЛЬВОВІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

***Анотація.** Пропонована стаття висвітлює становлення і діяльність міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові та специфіку їхнього функціонування. Важливим явищем у процесах декоративно-ужиткового мистецтва стало відродження гутного скла. Своєрідним логічним продовженням цього процесу є організація у Львові міжнародних симпозіумів гутного скла.*

***Ключові слова:** міжнародні симпозіуми, гутне скло, декоративно-ужиткове мистецтво.*

Українське художнє скло — визначне явище сучасного вітчизняного декоративно-ужиткового мистецтва. Художники, освоюючи різноманітні техніки обробки скла й сучасні технологічні засоби, й надалі перевагу надають техніці гутного скла.

Актуальність проблематики зумовлена відсутністю в науковому обігу ґрунтовного аналізу становлення та функціонування міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові. Загалом історія становлення та діяльності цих симпозіумів опрацьована фрагментарно, тому кількість матеріалів дослідження, що безпосередньо стосуються теми дослідження, є обмеженою.

Зокрема, у роботі Ф. Петрякової [1] основна увага зосереджена на розкритті проблем розвитку гутних традицій в українському склярстві. Монографія має аналітичний характер, є ґрунтовним мистецтвознавчим дослідженням специфіки українського художнього гутного скла. Окрім того, автор ввела у науковий обіг значний фактологічний матеріал, широко розглянула і проаналізувала історію українського гутництва.

До дослідження сучасного художнього скла в Україні, висвітлення діяльності міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові звертається мистецтвознавець Є. Шимчук [2], яка аналізує основні акції та творчу атмосферу II симпозіуму, простежує події

III симпозиуму, проведеного у Львові в жовтні 1995 р. Однак, в автора не має цілісного аналізу становлення та діяльності міжнародних симпозиумів гутного скла у Львові в науковому форматі.

Важливим джерелом для дослідження обраної теми стала стаття А. Бокотея та Р. Шмагала [3], в якій уперше здійснено ретроспективний аналіз результатів діяльності перших чотирьох симпозиумів гутного скла у Львові (1989, 1992, 1995, 1998) та перспектив функціонування Музею скла як освітньої, науково-дослідної, експозиційної та інформаційної установи, заснування якої та діяльність започатковано завдяки проведенню міжнародних симпозиумів гутного скла у Львові.

Важливими візуальними матеріалами для нашого дослідження були каталоги виставок творів III (1995) симпозиуму, де вміщено вичерпну інформацію щодо учасників і організаторів, а також короткий аналітичний супровід щодо діяльності II симпозиуму [4].

Одним з останніх напрацювань, у якому простежується становлення львівського гутного скла, є праця Ф. Черняка [5]. Тут здійснено історичний аналіз винайдення та розвитку мистецтва гутного скла, зокрема на Львівщині, акцентовано на діяльності Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики (надалі ЛЕКССФ) та Львівської національної академії мистецтв (надалі ЛНАМ), у яких формувалося нове покоління художників-склярів, чия творчість зберігала й розвивала народну традицію гутного скла. Автор як безпосередній учасник мистецького життя і художник-скляр з відомим іменем зазначає важливість міжнародних симпозиумів гутного скла, що відбуваються у Львові від 1989 р. за ініціативи А. Бокотея — майстра художнього скла та ректора ЛНАМ. Важливими у монографії є короткі каталогізовані анотації про львівських майстрів і художників гутного скла, їхні біографічні відомості та основні твори.

Грунтовною працею у дослідженні становлення художнього скла у світі є праця доктора мистецтвознавства, провідного наукового співробітника Науково-дослідницького інституту теорії та історії образотворчих мистецтв, професора Російської академії живопису, скульптури і архітектури Л. Казакової [6]. Тут висвітлено розвиток художнього скла в його широкому

му географічному аспекті, витоки та становлення авторського художнього скла, зародження та характер студійного скла — Glass studio movement. Окрім того, у контексті аналізу вказаних явищ автор розглядає появу львівських симпозиумів гутного скла як передумову розвитку руху студійного скла в Україні.

Варто звернутися до передумов відродження художнього скла на Львівщині в другій половині ХХ ст. Окрім відбудови існуючих раніше заводів, виникла потреба створення нових підприємств, спеціалізація яких відбувалася б на виготовленні художніх виробів зі скла. Так, 1956 р. відкрито цех гутних виробів у м. Самбір, 1962 р. — у Львові, на базі Львівського склозаводу № 1, де створено фірму “Райдуга”. До слова, від 1947 р. у Львові вже діяла потужна база розвитку творчих експериментів у галузі художнього скла — ЛЕКССФ. Пізніше, за ініціативи керівництва Львівської організації Спілки художників України, її провідних львівських художників (Д. Кривавич, Я. Чайка, М. Курилич) та фінансової підтримки Художнього фонду УРСР на фабриці розпочав функціонувати цех гутного скла.

Унаслідок цих організаційних процесів відбулася централізація гутництва. Історія виготовлення скловиробів у дрібних артілях на Львівщині фактично завершилася, оскільки практично всі провідні майстри-склодуви перейшли працювати на ЛЕКССФ та Львівський склозавод № 1. Одночасно з майстрами-склодувами, які мали практичний досвід, але не мали відповідної фахової освіти, на фабриці продовжували працювати випускники Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (ЛДІПДМ, тепер ЛНАМ), творчість яких сприяла формуванню нових художніх тенденцій у професійному художньому склі. Зауважимо, досвід народних майстрів-гутників став основою для творчих пошуків та експериментів, зростання творчого потенціалу митців у царині художнього скла, який надалі поєднувався з техніко-технологічними новаціями. Майстерне володіння класичними методами гутництва згодом надало змогу майстрам вводити у свою творчість елементи концептуальної інтерпретації традиції.

Зберігаючи й працюючи в традиціях українського гутного скла, ху-

дожники прагнули творити нові композиційні рішення, застосовуючи новаторські виражальні засоби, що гармонійно поєднували оптичні властивості скла з різними видами мистецтв: скульптурною пластикою, графікою, живописом. Такі експерименти й новації в художньому склі започатковують окремий напрям сучасного мистецтва скла, представниками якого стали П. Аверков, І. Аполлонов, А. Балабін, А. Бокотей, Б. Валько, В. Гінзбург, Б. Галицький, С. Голембовська, В. Генкше, П. Думич, А. Зельдич, І. Зарицький, О. Звір, О. Ласовський, З. Масляк, Я. Мацієвський, Є. Мері, М. Павловський, М. Тарнавський, С. Сміян, Ф. Черняк, Р. Шах, О. Янковський.

У контексті історії становлення та діяльності симпозіумів гутного скла важливим явищем є формування у структурі ЛДПДМ відділу при кафедрі художньої кераміки (1961 р.), а 1964 р. і кафедри художнього скла. Метою діяльності цієї структури й надалі залишається збереження та інтерпретація художніх традицій українського гутництва.

Згідно офіційної інформації сайту ЛНАМ, “кафедра художнього скла є єдиною в Україні, що веде підготовку фахівців у галузі художнього скла та готує професіоналів у ділянці творчої, проектно-конструкторської, науково-дослідної та педагогічної діяльності. Студенти в процесі навчання проектують ансамблі та серії скляних виробів за різними технологіями, реалізують у матеріалі створені індивідуально або у співавторстві проекти композицій” [7]. У середині 1980-х років українські митці у царині гутного скла — випускники львівської школи, приєднуються до міжнародного руху “студійного скла” (Glass Studio Movement).

Важливою подією в історії розвитку мистецтва художнього скла стало зведення у стінах ЛДПДМ гутної печі (1973 р.) за участі М. Завадовського, Я. Мацієвського, С. Тимчака. У подальшому до розвитку кафедри художнього скла активно долучалися випускники: А. Бокотей, Ф. Черняк, Б. Галицький, Б. Васильців, О. Звір, С. Мартинюк, В. Рижанков, О. Янковський [7].

Значущим кроком у становленні сучасного художнього скла та формуванні львівської школи художнього скла стало заснування навчально-творчої майстерні професора А. Бокотей. Майстерня функціонує за унікальними програмами європейського рівня, її характерною ознакою є індивідуальна під-

готовка фахівців із застосуванням новітніх наукових знань у царині художнього скла.

Упродовж 1989-2010 рр. за участі ЛНАМ та безпосередньо кафедри художнього скла організовано вісім міжнародних симпозіумів з гутного скла на чолі з професором А. Бокотеем, у яких взяли участь художники з понад двадцяти країн світу [8].

Станом на 2010 р. у Львові відбулися два проекти, задекларовані як симпозіуми гутного скла. Потужнішою акцією в світі українського скла є Міжнародний симпозіум гутного скла у Львові, історія якого розпочинається 1989 р. та який має статус “однієї з п’яти найважливіших культурних подій року” [3]. Наголосимо, що поруч з українськими авторитетними організаціями ініціаторами були й поважні міжнародні культурно-мистецькі інституції: Львівська організація національної спільноти художників України (1989, 1992), Корпорація мистецтв і ремесел Америки — American Arts & Crafts — у 1995 р., Академія мистецтв України (2001, 2004), Міжнародна асоціація художників-склярів Glass Art Society (1992, 2001, 2004), Бережанський склозавод (2007), приватне підприємство “Галицьке скло” (2010). За час функціонування симпозіуму в усіх проведених акціях взяли участь понад 300 художників, мистецтвознавців, власників галерей, працівників музеїв понад 30 країн світу.

Учасники симпозіуму та художники об’єднані єдиною ідеєю творення у склі, обміну досвідом, демонструванням власних досягнень. Згідно ключового концепту, міжнародні симпозіуми гутного скла є мультипроектном, оскільки в межах симпозіумів відбуваються наукові конференції та культурно-мистецькі акції, здійснюється співпраця зі студентами, які в свою чергу беруть участь у студентському міні-симпозіумі, проводилася інтерактивна Інтернет-конференція.

У процесі проведення міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові можна простежити вироблення усталеної концепції проведення мистецького заходу. До співорганізації симпозіуму запрошуються авторитетні мистецькі організації та об’єднання, відомі особистості — художники, мистецтвознавці, представники муніципальної влади. Від другого (1992) сим-

позиуми складаються з двох повноцінних проектів, об'єднаних спільною ідеєю склотворення — симпозиум визнаних художників скла і студентський міні-симпозиум.

Започаткування симпозиуму відбулося як всесоюзна акція, але надалі він набув статусу міжнародного та об'єднав художників з різних країн світу, відповідно, змінився соціокультурний контекст проведення симпозиуму від національного до міжнародного. Від початку участь в симпозиумі брали найвідоміші майстри скла світу — М. Ліповські, І. Шугаєк, Е. Ейш, М. Роджерс, Т. Селлер, Д. Сімпсон, Я. Зорітчак, М. Меррікаліо, Б. Фьодоров, Ф. Ібрагімов, А. Бокотей, Ф. Черняк та багато інших. Залучення до симпозиуму відомих імен у галузі художнього скла надало мистецького значення акції. Але одночасно, як маркетинговий хід, їхня участь є популяризаційним засобом симпозиуму в міжнародному, європейському зокрема, просторі.

Програми, за якими діяли симпозиуми, поділялися на три складові: практична, теоретична, освітня.

Практична частина, тобто безпосередня робота біля печей, завжди відбувалася на підприємствах — основних партнерах симпозиуму. Перші шість акцій — на базі ЛЕКСФ. Наступний симпозиум приймав Бережанський склозавод, а останній відбувся на базі приватного підприємства “Галицьке скло”. Крім того, виробництва представляли майстрів-склярів для необхідної підтримки біля печей. Студентські симпозиуми відбувалися на навчально-практичній базі ЛНАМ під керівництвом спеціалістів майстрів-гутників — В. Іванцова, М. Завадовського, Я. Мацієвського, С. Тимчак. Практичною ділянкою ми вважаємо і пленери живопису та графіки, що відбуваються в межах програм симпозиумів.

Теоретична частина симпозиумів складається з конференцій, лекцій, лекцій-презентацій, слайдових і фільмових презентацій, які були представлені учасникам і гостям симпозиуму. Тематично вони охоплювали історичні аспекти становлення мистецтва скла, сучасну проблематику художнього скла, національні традиції в зародженні мистецького скла, творчість окремих персоналій, технологічні особливості та новації в художньому склі.

Освітня частина, у свою чергу, поділяється на підгрупи: ви-

ставкова діяльність симпозиуму та екскурсійно-ознайомча з неформальним спілкуванням.

Виставки є одною з основних складових проекту, відбуваються на завершенні кожного симпозиуму та виконують своєрідну підсумково-звітну функцію симпозиуму. Діють вони і під час проекту — це виставки робіт студентів ЛНАМ, виставки археологічного скла та персональні виставки учасників симпозиумів. Підсумкові виставки відбуваються в Національному музеї у Львові ім. Андрея Шептицького тощо. 2004 р. роботи симпозиумів експонувалися у Варшавському історичному музеї, що розширило діапазон діяльності симпозиуму в європейському соціокультурному просторі. Свідченням таких процесів є вручення звання доктора Honoris Causa відомому чеському художникові скла й постійному учаснику львівських симпозиумів Іржі Шугаєку на урочистій церемонії закриття восьмого міжнародного симпозиуму гутного скла в Національному музеї ім. А. Шептицького у Львові.

Дещо меншим за обсягом є симпозиум-пленер “Склококо” (організатор — директор Музею ідей О. Дзиндра), що відбувається від 2007 р. Дійство симпозиуму відбувається на базі унікальної сімейної гуті “Villa Gutta”. Це тематично визначена акція, що зачіпає важливі соціальні та мистецькі проблеми. Кожній з трьох проведених акцій відповідала певна тема: знак-писанка та її сучасне потрактування і розуміння [9]; вода в значенні ріки Полтва; всесвіт у формі яйця. У різні роки в акції взяли участь А. Гоголь, М. Богуславський, С. Косар, А. Петровський, А. Курило, О. Звір, І. Мацієвський, Д. Фіголь, Л. Мандрик, Р. Гудима, В. Білоус, О. Дзиндра, Т. Дзиндра, І. Дзиндра. Загалом на меті симпозиуму-плєнеру є представлення загальноєвропейських художніх тенденцій у авторському художньому склі.

Симпозиуми стали своєрідною реакцією на нове осмислення теорії та практик у авторському студійному склі, започаткованих 1962 р. Х. Літлтоном. Сьогодні цей феномен постає оригінальним та самобутнім культурно-мистецьким явищем. У цьому контексті зауважимо, що симпозиум як особливе явище соціокультурного простору слугує своєрідним каталізатором творчих ідей,

сприяє їхній візуалізації та матеріальній реалізації. У сучасних умовах відбувається бурхливий розвиток декоративно-ужиткового мистецтва, активізація художньо-виставкового життя, поява державних і приватних галерей, проводяться концептуальні мистецькі акції, а результати творчої діяльності українських художників і скульпторів отримують загальносвітове визнання. Вказані явища характеризують соціокультурну систему, особливості розвитку мистецького середовища та формують соціокультурний простір. Суттєвим також є демонстрування досягнень, можливостей матеріалу, творчих задумів і просто радість творчого спілкування та обмін досвідом — усе це ті можливості, що розкривають нові перспективи для художників.

Культурну цінність симпозіумів можна розглядати двовекторно: як проект, що є складовою соціокультурного простору й формує певні естетичні уявлення та смаки публіки, і як можливість популяризації українського художнього скла, зокрема львівської школи.

Отже, симпозіуми гутного скла у Львові є довготривалими проектами, це мультикомплекс взаємопов'язаних заходів, спрямований на задоволення певних культурних завдань шляхом втілення конкретних програм. Мистецькі проекти, що відбуваються у Львові, стають щораз цікавішими, яскравішими, соціально-гострішими. Від часу проведення першого міжнародного симпозіуму у Львові (1989) минуло понад двадцять років, проте не зменшилась їхня актуальність. Симпозіуми зачіпають проблему сучасного українського художнього скла у загальноєвропейському контексті. Відповідно ставиться питання стану й рівня розвитку львівської школи скла. Окрім того, акція стає беззаперечним стимулом розвитку художнього скла в Україні, поширення вікових традицій українського гутництва та розвитку знань про досягнення світового мистецтва скла. Завдяки акціям подібного рівня можливе реальне сприяння інтеграції українського суспільства в загальноєвропейський простір.

1. *Петрякова Ф.* Українське гутне скло: — К.: Наук. думка, 1975. — 159 с.
2. *Шимчук Є.* Міжнародний симпозіум з гутного скла // *Образотворче мистецтво*. 1993 — Ч. 2. — С. 53-55; *iii ж.* Мистецтво скла в Україні // *Артанія: Альманах*. — Кн. 195. — К., 1995. — С. 34-36; *iii ж.* Ми є на земній кулі як держава мистецька // *Образотворче мистецтво*. — 1997. — Ч. 2. — С. 67-68.
3. *Бокотей А.А., Шмагало Р.Т.* Музей скла: прозорість існування // *Образотворче мистецтво*. — 2001. — Ч. 1. — С. 92-93.
4. Каталог виставки творів III Міжнародного симпозіуму з гутного скла. II Міжнародний симпозіум з гутного скла 1992 / Укл. Є. Шимчук. — Львів: Компанія Гердан, 1995. — 89 с., іл.
5. *Черняк Ф.* До питання про розвиток львівської гуті // *Вісник ЛАМ*. — 2002. — Вип. 13. — С. 63-68.
6. *Казакова Л.* Мировое художественное стекло XX века. Основные тенденции. Ведущие мастера — М.: Пинакотека, 2007. — 272 с.
7. Львівська національна академія мистецтв. — Офіційний сайт // [Електронний ресурс] — режим доступу — www.lnam.edu.ua/departments.php/ua/6/23/103/.
8. I симпозіум, 7-17 жовтня 1989 р.; II симпозіум, 8-17 жовтня 1992 р.; III симпозіум, 10-18 жовтня 1995 р.; IV симпозіум, 1998 р.; V симпозіум, 6-16 жовтня 2001 р.; VI симпозіум, 2-12 жовтня 2004 р.; VII симпозіум, 7-16 жовтня 2007 р.; VIII симпозіум, 2-12 жовтня 2010 р.
9. *Склококо.* Симпозіум гутного скла: каталог / Музей ідей. — Львів, 2009. — 6 с.

Annotation

Fur Roksolana. The Symposiums of Blowing Glass in Lviv: the history of formation and practice. The article describes the formation and activities of international symposiums of Blowing Glass in Lviv and the specifics of its functioning. An important phenomenon in the processes of applied and decorative art is the renaissance of Blowing Glass. The logical continuation of this process is the organization of international symposium of Blowing Glass in Lviv.

Keywords: international symposiums, applied and decorative art, blowing glass.

Аннотація

Фур Роксолана. Симпозіуми выдувного стекла во Львове: история становления и деятельность. Предлагается статья освещает становление и деятельность международных симпозиумов художественного стекла во Львове и специфику их функционирования. Важным явлением в процессах декоративно-прикладного искусства стало возрождение художественного стекла. Свообразным логическим продолжением данного процесса является организация во Львове международных симпозиумов выдувного стекла.

Ключевые слова: международные симпозиумы, выдувное стекло, декоративно-прикладное искусство.